

Begrip

moslims

christenen

No. 65 mei/juni 1983
abt. per jaar f. 15,-
Losse nummers f. 2,50
Giro 4300211 t.n.v.
Begrip-Cura Migratorum

DE PREEK IN DE MOSKEE

"Begrip"
Luybenstraat 17
5211 BR, Den Bosch
Tel.: 073-145159

TEN GELEIDE:

Alwie getracht heeft om religieuze geschriften uit het arabisch te vertalen, weet uit ervaring op hoeveel moeilijkheden hij kan stoten. Het arabisch kent bijv. noch leestekens noch klinkers. Daarbij komt nog dat godsdienstige trak- taten een speciale sfeer en stijl ademen die nauwelijks zijn weer te geven in het Nederlands. Toch heeft Dr.W.Cuperus een geslaagde poging gedaan om deze moeilijk achterhaalbare materie te vertalen en overzichtelijk uiteen te zetten. De preken in de moskee blijken even gevarieerd als die in de kerk.

Enkele taalkundige details en sommige niet altijd strikt orthodoxe gods- dienstige voorstellingen laten vermoeden dat de invloed van de volks-islam niet ongemerkt voorbij is gegaan aan deze preekbundels. Ook is het opmerke- lijk dat een liberaal land als Tunesië in een officieel ministerieel tijd- schrift (cf.aanhangsel) de profeet bijna als een "heilige" beschrijft. Men weet dat heiligenverering in de islam uit den boze is. Trouwens Mohammed zelf was tijdens zijn leven wars van iedere vorm van persoonlijke cultus.

Zo ontdekken we weer eens dat de islam niet bestaat evenmin als het chris- tendom. Beide krijgen vorm en kleur naargelang het land en het volk waar zij als levende krachten aanwezig zijn.

P.Reesink

DE PREEK IN DE MOSKEE

HERKOMST VAN DE BESPROKEN BUNDELS

In de loop der tijd heb ik een aantal boeken met preken kunnen verzamelen zoals die elke vrijdagmiddag in vele moskeeën worden gehouden. In totaal heb ik nu 9 verzamelingen van preken in mijn bezit, die mij alle op één na bereikten door bemiddeling van Marokkaanse vrienden. De laatste kreeg ik rechtstreeks van het Ministerie van Pieuze Stichtingen en Islamitische Zaken te Rabat. Ze zijn alle in Marokko in omloop en worden ook hier in Nederland onder de Marokkanen gebruikt. Overigens zijn lang niet alle in Marokko uitgegeven. Wil men een indruk krijgen van de inhoud van een preek in de moskee, dan kan dit gedeeltelijk aan de hand van de inhoud van bovengenoemde boeken. Elke islamitische prediker kan in plaats van een eigen preek te leveren zijn toevlucht nemen tot het voorlezen van een van deze preken uit een bundel of voor de inhoud van zijn preek ervan gebruik maken.

STRUKTUUR VAN DE PREEK

De islamitische preek bestaat uit twee gedeelten: een eerste preek die begint met een lofprijzing van God en de belijdenis dat God de enige God is en Mohammed zijn profeet. Elke preek kent deze vaste aanhef. Dan volgt een tweede preek die weer begint met een lofprijzing aan God, gevolgd door een gebed voor de profeet, zijn familie en zijn metgezellen, een gebed voor de gelovigen en een vermaning tot vroomheid.

In de eerste preek wordt na de aanhef door de prediker een bepaald thema aangeroerd, waarbij hij zich rechtstreeks richt tot zijn gehoor. Dit onderdeel is de eigenlijke toespraak, die een bepaalde boodschap heeft die kan variëren. Dit gedeelte benadert het meest wat christenen in hun zondagsdienst de eigenlijke preek zouden noemen.

Om een voorbeeld te geven van de aanhef van de eerste preek laat ik hier het begin volgen van een preek uit de bundel die op naam staat van een zekere Ibn Nubatāta. Het exemplaar dat ik bezit is uitgegeven in Casablanca zonder vermelding van jaar van uitgave.

" Lof zij God die een behagen in ons heeft door de islām (overgave) en de imām (geloof). Heer der werelden, onze Heer, die ons begunstigt met verschillende gaven, de Barmhartige, de Genadevolle, die verkoeling schenkt aan zijn dienaren in de graven en welriekende geuren. Koning des gericht, die regeert over zijn dienaren met rechtvaardigheid en goedheid. U dienen wij, u vereren wij op alle tijden en stonden, en u bidden wij om hulp tegen de vijand in het leven, de satan. Leid ons

op de rechte weg door een onvervalst geloof op de weg van hen die gij uw gunsten schenkt, van het volk der geleiden op de weg naar het paradijs, niet het pad van hen op wie toorn is neergedaald, noch dat der dwalenden, het volk van het ongeloof en van de onderdrukking. Amen als antwoord op de du'a (aanroeping, smeekbede) en als dank aan de Heer der werelden. Ik prijs Hem. Lof zij Hem. Verheven is Hij. Hij is degene die geprezen zij door iedere tong. Ik betuig dat er geen andere godheid is dan God. Hij is één, want hij heeft geen deelgenoot. Deze getuigenis redt degene die haar uitspreekt van het hellevuur. Ik getuig dat onze heer en profeet Mohammed - over hem de zegen en het heil - zijn dienaar is en zijn gezant, degene die gezonden is aan het eind der tijden. O God, zend uw zegen en heil aan deze verheven profeet en gezant, deze aanzienlijke helper, barmhartig van hart, onze heer Mohammed. Zend ook uw zegen en een duurzaam en onafscheidelijk heil aan zijn familie en zijn metgezellen .. "

Naast de vaste elementen van lofprijzing en belijdenis is in deze aanhef ook een gebed opgenomen. Een vaste formulering van de aanhef is er niet.

VORM EN STIJL

Als ik de preken van de verschillende bundels met elkaar vergelijk en daarbij let op hun vorm, dan is de stijl vaak bloemrijk. De "parallelismus membrorum" (elkaar aanvullende en synonieme uitdrukkingen) komt veel voor en er worden soms poëtische fragmenten geciteerd ter opluistering. Het komt echter ook voor dat de stijl zakelijk is en het geheel meer weg heeft van een saai betoog dan van een gloedvol spreken. Er is dus verschil en dit geldt ook t.a.v. de lengte. Er zijn korte en lange preken. De tweede preek is trouwens altijd korter dan de eerste.

Verder valt mij op dat sommige schrijvers hun eerste preek bij voorkeur laten eindigen met een hadith (woord of handeling van de profeet) of ook wel met een koranvers.

SOORTEN EN ONDERWERPEN

Veel van de toespraken zijn gegroepeerd rond een van de grote islamitische feesten. Andere houden verband met het bijzonder godsdienstig karakter van bepaalde maanden van het islamitisch jaar. Weer andere slaan op gebeurtenissen uit het leven van de profeet Mohammed zoals bijv. zijn geboorte en vooral zijn zending. De uittocht uit Mekka (hidzjra) naar Medina is een gebeurtenis waarover ook veel preken bestaan.

Onderwerpen waarover regelmatig gepreekt wordt zijn de 5 zuilen van de islam:

de geloofsbelijdenis, het rituele gebed, de zakāt (armenbelasting), het vasten in de maand Ramadan, de pelgrimage naar Mekka. In dit verband zou ik de dzjihād (inspanning, heilige oorlog) willen noemen. Het is weliswaar geen verplichting voor de moslim zoals de vijf zuilen dat zijn, maar is niettemin een geliefkoosd onderwerp voor de preek tijdens de vrijdagmiddagdienst in de moskee.

AANSPRORING TOT DE PELGRIMAGE

Uit een van de bundels laat ik nu een fragment volgen van een preek over de pelgrimage naar Mekka. De tekst is afkomstig uit het boek van Ibn Hadjr, uitgegeven in Beirout zonder jaar van uitgave:

" ...O mensen, de heraut van de uittocht nodigt de troepen uit om op te gaan naar de verheven weide... Uw leider staat op van de sofa om moeilijke en gemakkelijke woestijnen te doorkruisen en degenen die niet verhinderd zijn staan op. Wanneer zij zich opmaken voor de salāt (gebed) zijn ze trager. Zeg tot de achterblijvers die geen reden tot verhindering hebben: "Gij zijt niet gehoorzaam; hebt gij begeerte om te zondigen tegen de hadjdj (pelgrimage) naar het heilige huis van God ? Waarom vertoornt gij uw Heer en behaagt gij hem niet ? Zijt ge tegen het trekken rond het aloude huis en rond gelijksoortige plaatsen, zijt ge tegen het vervullen van uw plicht ?"....

Gij geeft het op door de grote afstand en de tegenzin tegen de pelgrimage, die van u verwacht wordt in navolging van de profeet. Beter is - en de pelgrimganger ziet dit goed in - dat zijn naam geschrapt wordt uit het zwartboek en dat hij ontdaan is van zijn zonden zoals op de dag waarop zijn moeder hem baarde. Vreest God, gij zijn dienaren en haast u tot de hadjdj en het bezoek aan het zuivere huis: de Kaäba is een voorspraak voor degene die haar bezoekt, op de dag der opstanding en der verzameling van de doden...."

ANDERE ONDERWERPEN

Epidemieën en natuurrampen, grote droogtes en grote regenval, zons- en maansverduistering zijn sinds eeuwen een onderwerp zowel van gebed als van prediking in de islam. Men vindt dan ook hierover preken in de bundels. Hoewel de islam geen huwelijkssluiting, -bevestiging of -inzegening in de moskee kent, bestaan er heel veel preken over het huwelijk.

Zijdelings hiermee in verband staan onderwerpen als gehoorzaamheid aan ouders en het hun verschuldigde respect, opvoeding van kinderen, scheiding en overspel.

De verhouding tot de medemens komt ter sprake als men preekt over gastvrijheid, laster, betrouwbaarheid, onbetrouwbaarheid, nabuurschap, recht, onrecht, het geven van vrijwillige gaven, gierigheid, eerlijkheid en oneerlijkheid en afgunst.

De verhouding tot de gezagsdragers geeft aanleiding tot toespraken over gehoorzaamheid aan de imām (voorganger), gehoorzaamheid aan de vorst, opstand, maar ook waarschuwing tegen onderdrukking en het aannemen van steekpenningen. De verhouding tot de geloofs'genoten wordt behandeld, als er gepreekt wordt over de liefde tot de oemma (geloofsgemeenschap), vriendschap en eenzaamheid, onrecht aan God's dienaren en het valse getuigenis, de gemeenschap en de enkeling.

De verhouding tot de profeet en tot God spreekt heel speciaal uit onderwerpen als liefde tot de profeet en zijn familie, liefde tot God en vertrouwen in Hem.

Welstand en welvaart, armoede, verkwisting en rijkdom, onthouding en rijkdom, ziedaar een rijtje van onderwerpen dat eveneens de aandacht krijgt. Zo ook het verval der tijden, het bouwen van moskeeën en de ouderdom.

VERWERPELIJKE PRAKTIJKEN

Kwalijk voor de orthodoxe islam zijn magische praktijken die aangeduid worden met het arabische sihr of zār (in Egypte), het gebruik van wijn en kansspelen, rente, sodomie en het bezoek aan graven onder bepaalde omstandigheden. Genoemde praktijken worden meer dan eens in een vrijdagpreek behandeld.

Het bezoek aan graven wordt als nieuwigheid (bida'a) afgekeurd, wanneer men hierbij riten verricht die normaal bij de pelgrimage thuis horen.

NIEUWLICHTERIJ

Het nu volgende fragment gaat over het verschijnsel van nieuwlichterij binnen de islam en is genomen uit een preek hierover, afkomstig uit de bundel, uitgegeven in 1967 in Tetouan, van Muhammad al-Zamzāmi bn Muhammad.

" De bida'a in het geloof is kwalijker dan de bida'a in het uitvoeren van religieuze verplichtingen: de schade is nl. aanzienlijker. Als bida'a in het geloof kan men als voorbeeld noemen het geloof dat God - Hij is verheven - in de hemel de gelovigen niet ziet, dat de profeet - over hem de zegen en het heil - geen voorspraak is voor de zondaren op de dag der opstanding, dat de overtreders onder de gelovigen nooit uit het vuur ontslagen worden, dat het te hulp roepen van heiligen aanbevelenswaardig is, ... dat de zon niet beweegt, dat Gog niet bestaat en dat het slachten op graven is toegestaan .... Als voorbeeld van

bida'a met betrekking tot de religieuze verplichtingen is te noemen het weglaten, in de salāt (het rituele gebed), van het gebed tot God om bescherming.... en het verrichten op reis ... van de salāt .... De bida'a-bedrijver is gehater dan de ongehoorzame. Hij veroorzaakt immers grotere schade en doet meer zonde omdat hij groot gebracht is in de godsdienst en er in brengt wat er niet in hoort. Daarom behoort hij tot de leugensprekers voor God want De Verhevene zegt : *"Wie doet dus meer onrecht dan wie over God leugenachtigs verzint opdat hij de mensen doet dwalen zonder kennis ?"* (soera 6,145).

Men lette op het gebruik van de koran in dit fragment.

EEN KORAN TEKST ALS UITGANGSPUNT

Het komt ook voor dat men een bepaalde koran tekst als uitgangspunt neemt voor een toespraak. Als voorbeeld noem ik het bekende troonvers (soera 2,256): *"God, er is geen God dan Hij, de Levende, de Zelfstandige. Niet overkomt Hem sluimer noch slaap. Aan Hem behoort wat in de hemelen is en op aarde. Wie is hij, die voorspraak doet bij Hem tenzij met Zijn verlof ? Hij kent wat vóór hen is, en wat achter hen is, terwijl zij geen enkel ding van Zijn kennis omvatten, tenzij wat God wil. Zijn zetel is uitgebreid over de hemelen en de aarde, en niet drukt Hem terneer de bewaring van die beiden. En Hij is de Verhevene, de Ontzaglijke."*

HET VERGANKELIJKE ONDERMAANSE EN HET HIERNAMAALS

Geliefkoosde thema's zijn verder: de tijdelijkheid van het leven, de dood en de opstanding, het graf, de hel en de hemel, de hang naar deze wereld, de verkeerde hartstochten, de zorgeloosheid, berouw en bekering en het gebed voor de dode.

DOOD, GRAF EN GERICHT

Keer op keer klinkt het "memento mori" (gedenk te sterven) door in de preken. Over de voorbereiding op de dood, de ondervraging in het graf (een islamitisch geloofspunt) en de dag der opstanding als dag van gericht, gaan de drie volgende fragmenten.

I. Het eerste fragment is ontleend aan de bundel van Ibn Nubatāta, gedrukt in Casablanca (jaar van uitgave onbekend).

" O mens ... Waar zijn de vaders, de zonen en de broers ? Waar zijn de koningen, de 'ulamā (godgeleerden) en de vrienden ? Waar zijn de rechters, de getuigen en de bezitters van kronen ? Zij komen in het ingewand van het graf, hun vlees wordt tot voedsel der wormen en hun lijk-

wade zal van hen afgescheurd worden. Maar, bij God !, indien zij het konden, zouden ze datgene onder woorden brengen waarvan de beschrijving onmogelijk is zowel voor mensen als voor djinns (geesten, meestal boosaardig) ik bedoel de bedwelming van de dood en de behandeling door de helpers (engelen). De verwijdering van de geest uit het lichaam is pijnlijker dan 3000 slagen met een zwaard of een aanval met speren. En belangrijker dan dit zijn de vragen van de twee engelen over de goedgeoede Heer en over de profeet die gezonden is aan het eind der tijden. Degenen, die hen naar waarheid en oprechtheid en in gehoorzaamheid antwoorden, hen openen zij de poort van het paradijs waarna ze zich van hen verwijderen, hen achterlatend in geluk en blijdschap. Maar in het graf van de huichelaar komen twee honden, de ene bijt en de ander vloekt hem uit in allerlei bewoordingen. Dan komen tot hem twee barse engelen, die hem spreken over uw Heer en uw profeet en welk geloof het uwe is. Zijn antwoord luidt: deze is mijn Heer en hij wordt met de vinger verwezen naar de duivel. Dan slaan ze hem zo hevig dat zijn tanden uitvallen. Vervolgens openen ze hem de poort van de hel."

In dit fragment gaat het dus speciaal over de ondervraging in het graf, waarover heel realistische voorstellingen bestaan.

II. Het nu volgende fragment komt uit de bundel, gedrukt in Beirout, zonder vermelding van jaar van uitgave, van Al-said 'abd al-madjid al-Sarnawbi al-Azhāri.

" Hoe overdrijft ge in ongehoorzaamheid, hoe verzaakt gij de gehoorzaamheid en vergeet de dag waarop gij bij uw voorste haarlok gepakt zult worden, hoe gaat ge u te buiten in boosheid en durft ge geen aandacht te schenken aan de uitspraak van de almachtige schepper van hemel en aarde: " *Zeg, uw doodschuld zal invorderen de engel des doods, die met zorg over ulieden is belast. Daarna zult ge teruggevoerd worden tot uw Heer.*" (Soera 32,11)

Wat is deze onachtzaamheid want de schok van het uur is groot. Wat is dit begeren want de schrik van de opstanding is een ernstige zaak. Wat is deze roes ten aanzien van de dood, want haar zaak is pijnlijk. God zal geen ziel uitstel verlenen wanneer haar uur gekomen is. God is alwetend ten aanzien van datgene wat gij doet. Hij kent de situatie van de nalatige mens, wanneer de adem der opstanding komt en men zegt dat eenieder die opstaat gelooft dat dit het afscheid is, wanneer uw ene been gebonden zit aan het andere en uw lijden groot is. Bij u Heer is de loop der dingen en de afrekening zal plaats vinden. Men zegt tot

degenen die onrecht hebben gedaan: " Gij zult proeven wat ge hebt verworven en gij zult u heugen uw staan voor de Almachtige..."

Wat in dit fragment beschreven wordt is de dag van de opstanding als de dag van het eindgericht. Ook hier wordt gebruik gemaakt van koranverzen.

III. Het derde en laatste fragment is genomen uit een van de preken van Mohammed bn Mohammed Ahmad al-Rahūni.

" Bedenkt ook, dienaren van God, het tijdstip van het gelegd worden in het graf, van het graven van de groeve en van het dichten ervan met zand, van de terugkeer van de nabestaanden en geliefden die u op zekere dag daar achterlaten. Er staat immers geschreven: "Mensenkind, zij keren terug van het graf en laten u achter. En ook al bleven bij u de heilwensen van uw vrienden en van de heiligen, zij zullen u niet van nut zijn". U wordt achtergelaten in eenzaamheid; uw intieme vrienden laten u alleen en u keert niet terug naar uw wereld. Ook is er geen groei meer mogelijk van uw goede werken. Het is niet wenselijk voor de verstandigen dat zij hun godsdienst verwaarlozen of dat ze hun tijd opvullen met ongehoorzaamheid aan hun Heer. Integendeel, ze moeten de bevelen van hun Heer opvolgen, wat Hij bevolen en verboden heeft. Bij het ouder worden groeit de verstandige mens toe naar zijn heengaan naar de andere wereld, waarheen de zielen van de schepselen dag en nacht vertrekken. Hij overdenkt voortdurend de scheiding van zijn familie en vrienden evenals zijn afscheid van hen wanneer de dood toeslaat, terwijl hij bezig is met het waarnemen van alles wat daartoe leidt. Hij bezint zich aanhoudend op dit vaarwel, wanneer hij berouw heeft over zijn tekortschieten en hij niet weet in welke der beide "huizen" zijn uiteindelijk verblijf zal zijn, wanneer de koning van de dood zijn helpers de opdracht geeft om hem te halen en naar zijn verblijf te brengen, noch weet hij wat de overvloed is van datgene waarvan de bitterheid hevig is en wat de pijn is van datgene waarvan het vuur in het hart fel is. Ook denkt hij aan de tijd waarin hij niet voldoende de hem geboden kansen benutte. Hoe zal zijn situatie zijn wanneer het graf op hem drukt en welke marteling zal hij moeten doorstaan wanneer hij deze verschrikking ziet en getuige is van al deze afschuwelijke toestanden die voor hem verborgen waren. De verstandige mag dit niet vergeten maar moet er altijd aan denken..."

In dit fragment wordt o.a. gesproken over de straf van het graf, wat inhoudt dat degene die onrecht heeft gedaan, in zijn graf geplaagd kan worden doordat het graf zich versmalt en als een dwangbuis voor hem wordt. Ook hier gaat het

om een geloofspunt. De teneur van het geheel is "memento mori" (gedenk te sterven).

GELOOF EN OVERLEVERING

Enkele preken gaan over dogmatische onderwerpen zoals 'ibāda (gods-dienstige verplichtingen), imān (geloof), islām (overgave) en soenna (woorden en handelingen van de profeet en zijn volgelingen), tawhīd (het getuigen van God's eenheid) evenals over het gebruik van de koran, de betekenis van de vrome vaders en de islamitische rechtspleging.

DEUGDEN EN ONDEUGDEN

De goede en kwade eigenschappen van de individuele mens ontsnappen ook niet aan de aandacht van de prediker. Er zijn preken over nederigheid, ho-vaardigheid, hoogmoed, pessimisme, moed en volharding.

Over dit laatste onderwerp gaat een preek uit de bundel van Muhammad bn Salim al-Baihāni (Medina 1971, 2e druk). Daarin staat het volgende fragment:

" Wanneer de strijder op het slagveld de versterkte vesting overwint en zijn tegenstanders omverwerpt, wanneer de armen geduldig volharden in hun toestand, dan verrijkt God hen met loon: de voldoening en vrijheid om Hem te gehoorzamen. Zijn gave strekt zich ook uit tot de gezondheid van het lichaam. Wanneer de zieke volhardt en doet wat noodzakelijk is, dan versnelt God voor hem de genezing en schenkt hem de gunst en het genot van de tuinen van het paradijs. Als de vader volhardt in een goede opvoeding van zijn kinderen en hen met zorg omringt, dan oogst hij bij dezen vroomheid en goede werken. Als de dokter volhardt in de be-handeling van zijn patient en hem met zachtheid en liefde bejegt, dan dient hij het vaderland... " *Noch uw bezittingen, noch uw kinderen zijn het, die u nader in Mijn nabijheid brengen, maar alleen wie gelooft en heilzaams verricht. Want diegenen, voor hen is dubbele beloning voor wat zij bedreven hebben, en zij zullen zijn in de hoge hallen, welver-zekerd.*" (Soera 34,37)

Uw volharding, o moslims, op de dag van de verzoeking en uw standvastig-heid in verdrukking is licht te dragen, maar uw volharding in het verval der tijden en de tegenzin van de mensen tegen godsdienstzaken is het moeilijkste dat er is ...wanneer bijv. de ongelovigen en ongehoorzamen geprezen worden om hun verstand en slimheid, terwijl de oprechte gelo- vigen worden beschreven als dom, onverstandig en krankzinnig ... Vol-hardt en U zult beloond worden, verheugt U in het gezelschap van God en in zijn voortreffelijke waakzaamheid, eensgezind, ofschoon de mensen

u tegenspreken.... De profeet - over hem de zegen en het heil - heeft gezegd: "Wanneer God een volk liefheeft, dan toetst Hij het en alwie volhardt, die heeft de volharding en alwie beangst is heeft de angst"....

Opvallend is in dit fragment het gebruik van een hadithtekst. Verder valt op wat allemaal de volharding inhoudt die God belooft te belonen. Het hoogste loon is echter bestemd voor degenen, die het zwaarste op de proef gesteld worden.

ACTUALITEIT EN MAATSCHAPPELIJKE INZET

De tot nu toe besproken onderwerpen zijn niet specifiek aan een bepaalde tijd of tijdperk gebonden. Dit betekent niet dat een prediker niet maatschappelijk geëngageerd kan zijn en sociaal bewogen. Om dit te laten zien som ik nu een aantal zaken op die stuk voor stuk onderwerp zijn van een preek in een van de door mij aangeschafte bundels.

De bevrijding van Palestina, de rassendiscriminatie, het al of niet dragen van de sluier door de vrouw, het onderwijs voor de vrouw, het lot van de boeren in Egypte, de plicht tot arbeid van de egyptische arbeider ter verheffing van zichzelf en de gemeenschap waarin hij leeft.

Hier volgt een specimen van een preek over moderne maatschappelijke verschijnselen. In de preekbundel van Ahmad al-Sjahāwi Sa'ad Sjarīf al-dīn, werkzaam te Rasjīd in Egypte, (1975, 4e druk) staat een preek ter gelegenheid van de Dag van de Arbeid. Uit die preek heb ik een paar fragmenten genomen:

" De profeet beëindigde zijn leven terwijl hij zijn metgezellen aanspoorde hun voordeel ermee te doen en er bij hen op aandrang zich in te spannen. Hij moedigde hen aan om te werken en te produceren, hen verzekerend dat het zich inspannen voor het werk de beste dienst aan God was, de beste benadering van de gehoorzaamheid en de weg die het dichtst grenst aan die van de dzjihād (inspanning, heilige oorlog) om God's gunst te verwerven. Hem worden de zwaarste zonden vergeven en de grootste zaken. Dit is bij God verdienstelijker dan de salāt (rituele gebed), de hadjdj (pelgrimage), de zakāt (armenbelasting) en het vasten ... De profeet hoedde de schapen, beoefende de handel, plantte palmen, bouwde de moskee, groef loopgraven en voerde soldaten aan. Men kan niet van hem zeggen dat het gemak hem diende, dat de weelde hem omringde, dat de zegen hem roekeloos maakte of dat luiheid en laksheid hem in hun macht hadden. Zijn avonden waren voor de godsdienst en zijn dagen voor de maatschappij, overtuigd als hij was dat dit de meest gezonde en rechte weg was."

" En zoek te verwerven, onder wat God u gegeven heeft, het latere verblijf, en vergeet niet uw taakdeel van het nabije leven en handel wèl, zoals God aan u wèl-gehandeld heeft. En streef niet naar verderf op de aarde; God bemint niet de verderf-brengers " (soera 28,77).

Hoe zeer de islam werken en bezig zijn waardeert, wordt voldoende bewezen door het feit dat de profeet luiheid en leegloop verboden heeft, dat hij het bedelen van bedelaars afkeurt en zich onthield van slaap en bedrust, speciaal in de vooravond en de morgen. Hij nam zijn toevlucht tot God tegen de luiheid en haar oorzaken en hij had het recht hiertegen bij God bescherming te zoeken, want de luiheid is een dodelijke ramp, een verwoestende kwaal en een kwaadaardige ziekte die de doodsteek geeft aan het leven...., de ontwikkeling tegengaat en de voortgang en het elan afremt. Dit alles laat duidelijk zien dat de luiheid bij de mens zelf berust. Deze neemt maar geeft niet, consumeert maar produceert niet... Aan de andere kant is luiheid in de eerste plaats schadelijk voor de luie mens zelf... omdat ze beslag legt op zijn persoonlijkheid, zijn ziel gaat beheersen, zijn geest ziek maakt, zijn gedrag misvormt en zijn hoofd en hart vult met duistere, misleidende en satanische gedachten. Elke luiaard raakt geïsoleerd temidden van de gemeenschap waarin hij leeft ... Niemand wenst zijn nabijheid. De (egyptische) revolutie heeft moedig en onverbiddelijk het kapitalisme veroordeeld en het vervangen door het milde socialisme; ze heeft werktijden vastgesteld, ze verzekert de arbeider een rechtvaardig loon, geeft hem een rusttijdenregeling en een ziekteverzekering; zij waarborgt zijn leven tegen invaliditeit, verschaft voorzieningen voor de oude dag en beschermt zijn toekomst en die van zijn kinderen tegen verlies en veronachtzaming door hem een verplicht deel te geven van de winst van de opbrengsten van het bedrijf waarin hij werkt .... Er is dus geen excuus meer voor de trage na vandaag en er is geen voorwendsel meer tot berustende luiheid na heden. O arbeiders, wijdt u aan uw werk en uw zaken met gretigheid, liefde, kracht, vastberadenheid, accuraatheid en bekwaamheid. Werkt wat ge kunt om de roem van uw arabische voorvaders en de beschaving van de farao's terug te brengen... "

In dit citaat worden uitspraken en leven van de profeet gebruikt om de egyptische arbeider als moslim te motiveren om te strijden voor het ware socialisme. Het "ware" socialisme wordt geannexeerd door de islam.

DE NAVOLGING VAN MOHAMMED EN ZIJN METGEZELLEN

In het algemeen is het aanhalen van koran- en hadithteksten in een preek een waarborg voor het gezag van de boodschap van de prediker en een garantie voor de kwaliteit van de preek. Soms wordt in de preek het leven van de profeet toegepast op een actuele situatie en is er sprake van een oproep tot navolging, soms ook van een normhantering. Ook wordt het leven van zijn eerste volgelingen tot norm verheven. Van deze dubbele navolging kan men in bovenstaande fragmenten een voorbeeld vinden.

De laatste prekenbundel die ik wil citeren, is afkomstig van Muhammad al-Tanjī al-Titwānī. De eerste druk verscheen omstreeks 1940. In 1980 verscheen in Tetouan (Marokko) een tweede druk. In de inleiding op deze druk wordt de auteur beschreven als een tegenstander van de bida'a (verwerpelijke vernieuwing) van de Sji'ieten en van hervormingen die niet voortkomen uit de godsdienst van de islam. Hij spoort aan tot terugkeer naar de koran, de soenna en de leer der vrome vaders evenals tot het verwerpen van het slaafs volgen van tradities die on-islamitisch zijn en het aanhangen van vreemde levensbeschouwingen.

In de tweede druk is ook een brief opgenomen van de marokkaanse minister belast met cultuurzaken, Muhammad Abū Hanīnī, president van de liga van de marokkaanse 'ulamā (theologen en rechtsgeleerden). In deze brief, gericht aan de auteur, spreekt de minister zijn waardering uit over de wijze waarop de schrijver de boodschap van Mohammed propageert en het onderricht in de ware godsdienst verdedigt.

Ik koos een aantal citaten uit de preek die tot thema heeft:

AANSPORING TOT HET MEDISCH BEHANDELEN VAN ZIEKEN.

In deze preek keert de schrijver zich tegen degenen die beweren dat het bestrijden van ziekten in strijd is met het vertrouwen op God.

" Sommige moslims laten het roepen van een dokter voor een medische behandeling achterwege als een zaak die in strijd zou zijn met het vertrouwen op God... Zij beschouwen dit in strijd met het gedrag van de vrome vaders. Maar de zaak ligt niet zoals zij geloven, want het medisch behandelen van een patient is wettig en aanbevolen."

Aan het einde van de preek leest men het volgende:

" Door de voorafgaande overleveringen van de profeet die wij citeerden, o moslims, is u duidelijk geworden de mate van zorg die de islamitische geboden besteden aan onze gezondheid en de aansporing tot het gebruik van de middelen die daartoe leiden ..."

In heel de preek betoogt de schrijver dat de middelen die men met succes aanwendt ter genezing van ziekten en die niet uitdrukkelijk verboden zijn door de islam, door God gegeven en voorgeschreven middelen zijn.

DE TWEDE PREEK

De vrijdagpreek bestaat in feite uit twee gedeelten, de eerste preek of toespraak d.w.z. de eigenlijke preek, en de tweede preek die een wat ander karakter draagt zoals in het begin van dit artikel gezegd is. Van deze zg. tweede preek geef ik uit de bundels twee voorbeelden; de eerste is uit de 18e eeuw, de tweede uit deze eeuw.

Het eerste voorbeeld is van Abū Madyān bn Ahmad bn Muhammad :

" Lof zij God, die de lof verdient in de laatste zowel als in de eerste wereld. Hij bezit de duurzame kracht en het volmaakte handelen in de lengte als in de breedte. Hij zond zijn profeet, onze heer Mohammed - God schenke hem de zegen en het heil en een volmaakt heil voor zijn familie en zijn metgezellen - vanwege zijn alles omvattende barmhartigheid.

Dienaren van God, vreest God en hebt oog voor wat uw taak is, laat u waarschuwen; bereidt u voor op een aanval van de kwade lusten en wordt niet misleid; schenkt van dit ondermaanse en gij zult het hervinden in het hiernamaals. Het goede dat gij aanbiedt, strekt tot uw eigen voordeel; gij zult het als een batig saldo en een verheven loon bij God terugvinden. Veelvuldig zij het heil en de zegen over onze profeet Mohammed, de beste van alle klassen van schepselen. O Heer, zegen onze profeet Mohammed met een zegen die elke dienaar (mens) als een schat zal vinden bij zijn dood en als een argument bij de ondervraging door de engelen in de duisternis van het graf met haar pijnen. O God, heb een behagen ...."

Van Muhammad al-Zamzāmī bn Muhammad, wiens preekbundel gedrukt is in Tetouan in het jaar 1967 is de volgende "tweede preek" :

" Lof zij God, Hem vragen we om hulp en vergeving en tot God nemen we onze toevlucht tegen onze kwade zielen en onze slechte werken. Voor hem die door God geleid wordt, is er geen misleider en alwie misleidt, voor hem is er geen gids; ik getuig dat er geen andere godheid is dan God, de éne, die zonder deelgenoot is en ik getuig dat onze heer Mohammed zijn dienaar is en zijn gezant. Hij zond hem de leiding en de ware godsdienst om die duidelijk te maken t.o.v. alle godsdiensten, ook al verafschuwden de polytheïsten dit. God gelast billijkheid,

wèl-handelen en het begiftigen van verwanten. Hij verbiedt zedeloosheid, begeerlijkheid en al wat verwerpelijk is. Hij vermaant ulieden opdat gij wellicht indachtig wordt.

Vermeerder de salāt (gebed) en de taslīm (het formuleren van de zegenbede) voor de Heer der eersten en der laatsten. O Heer, zegen onze heer Mohammed, uw dienaar en uw gezant, de ongeletterde profeet, en zijn familie en geef hun heil. God hebbe een behagen in zijn metgezellen en volgelingen. O Heer, wij vragen u dat gij de islam en de moslims helpt en dat gij uw heerlijkheid laat zegevieren dank zij uw leiding en de door u gezonden voorspoed. O Heer, vergeef de gelovigen, mannen en vrouwen, levenden en doden.

O Heer, verenig onze harten, neem de vijandschap onder ons weg en leid ons op de weg van het heil; red ons uit de duisternis naar het licht en houd ons weg bij de misdaden, de publieke zowel als de heimelijke. Zegen ons in ons horen en zien, in onze harten, in onze echtgenotes en kinderen en vergeef ons want Gij zijt de Genadevolle".

Zeven van de negen bundels hebben één of, in één geval meerdere voorbeelden van de z.g. tweede preek (ook wel opluisteringspreek genoemd) opgenomen.

VEREISTEN VAN EEN GOEDE PREEK

In drie van de bundels is een uitvoerige inleiding opgenomen. In de inleiding op het boek van Muhammad al-Zamzāmī worden zes voorwaarden genoemd waaraan de toespraak (de eerste preek dus) moet voldoen:

1. Hij moet duidelijk zijn en goed te begrijpen. De meeste preken zijn niet geschikt voor het gewone volk omdat de preek geen rekening houdt met de situatie waarin het volk verkeert. De taal van deze preken is te intellectueel.
2. De preek moet verband houden met de praktijk en aanwijzingen geven voor het praktisch gedrag van de gelovigen in het leven van alle dag. Hij moet er blijk van geven dat de prediker niet buiten het leven staat maar weet wat er te doen is en kennis heeft van de mooie en minder mooie zaken in het leven van de gelovigen.
3. De preek moet aansluiten bij de onder het volk levende godsdienstige en ethische geboden en verboden. Het volk moet niet worden aangesproken op theologische noties die het niet begrijpt. Zijn geloof zou daardoor misvormd kunnen worden. Men moet ook niets aan de mensen gebiedten wat te moeilijk zou zijn.
4. Men zij voorzichtig met het aanhalen van hadithverzen in de preek.

De hadith bijv. dat degene die zijn familie begiftigt op de 'Asjoera-dag door God voor de rest van het jaar begiftigd wordt, is voor het volk aanleiding om aan de betrouwbaarheid ervan te gaan twijfelen, wanneer het dit niet in de praktijk gerealiseerd ziet.

De prediker moet erop verdacht zijn iets aan God en zijn profeet toe te schrijven wat niet van hen komt, zo hen onbetrouwbaar makend. In de naam van de godsdienst wordt ook door vele predikers ontkend dat de mensen op de maan zouden kunnen komen, terwijl de godsdienst dit helemaal niet leert.

5. Het is noodzakelijk de koran- en hadithverzen in de volkstaal te vertalen. Deze citaten moeten verwoord worden in de taal van het luisterende publiek. De reden ervan is dat het volk het moet kunnen begrijpen.
6. De preek moet kort zijn. Lange preken vermoeien de mensen en werken de verveling in de hand.

De inleiding op het boek van al-Tahārī heeft wat het laatste punt betreft een afwijkende mening: Waarom kan men wel uren achtereen met elkaar praten en plezier maken en hiernaar luisteren en kijken en waarom zouden te lange preken het gehoor vervreemden en de luisteraars in verwarring brengen? Dezelfde persoon breekt een lans voor de retoriek in de preken: volgens hem moeten de volgende elementen herkenbaar zijn in de preek: vermaning, raadgeving, leiding, orientatie en behandeling van de problemen van de mensen. Ook in de inleiding op het boek van al-Baihānī wordt orientatie als onmisbaar onderdeel genoemd. De inleider schrijft dat de prediker zijn gehoor moet oriënteren o.a. op de krachtbronnen van de godsdienst. Daarbij moet hij bewegogen zijn met zijn publiek en er liefde voor hebben. Hij moet het kunnen troosten als het nodig is. Nooit mag hij echter nalaten opbouwend te zijn. Hij moet zijn publiek begeistereen voor het goede.

In de inleiding bij de tweede druk van het boek van Muhammed Al-Tanjī, schrijft Abdallah Kanūn al-Hasanī, secretaris generaal van de liga van marokkaanse 'ulamā, dat in de preek vooral ter sprake moeten komen: zaken der rechtspleging binnen de islamitische gemeenschap, haar politieke en economische problemen en de problemen die voortvloeien uit het complex van God's geboden aan de mens, dat sjarī'a heet.

Ook moeten ter sprake komen de vragen t.a.v. het leven in deze tegenwoordige wereld zowel als in de toekomstige.

Op al deze zaken moeten antwoorden gegeven worden en voor al deze zaken moet naar oplossingen worden gezocht. Deze antwoorden en oplossingen moeten overeenkomen met de koran, de soenna en de hierop gebaseerde meningen der imāms en der 'ulamā.

De funktie van preekbundels is het gebruik ervan in de moskee tijdens de vrijdagdienst. Ik weet dat zo enkele van de bundels die ik bezit, gebruikt worden in Nederland. Daarnaast vormen zij onderdeel van de stichtelijke lectuur waarover vele vrome moslims, ook hier in Nederland, beschikken.

DR. W.S. CUPERUS .

AANHANGSEL:

VERDEDIGING EN LOFPRIJZING VAN MOHAMMED

Behalve dat er boeken met preken op de markt verschijnen in islamitische landen zoals Marokko, Tunesië en Egypte worden er ook tijdschriften uitgegeven waarin modellen van preken zijn opgenomen. Zo wordt in Tunesië het tijdschrift al-Hidāya gedrukt, een uitgave van : Directie van Religieuze Zaken van het Eerste Ministerie van de regering van Tunesië, dat verspreid wordt in al de Noord-Afrikaanse landen.

Uit een van de laatste nummers van dit tijdschrift stamt het volgende preekverslag. De preek is afkomstig uit het januari-nummer 1983 van het tijdschrift Al-Hidāya.

Hij begint met een korancitaat dat tevens het thema van de preek is:

" Gekomen is tot u van God een licht en een duidelijk sprekend Schrift. Daarmede leidt God wie Zijn welgevallen volgt langs de wegen des heils, hen voerend uit de duisternissen naar het licht, met Zijn verlof, en hen leidend langs een rechtgebaand pad " (soera 5, 15-16)

Volgens de auteur, al-sjeikh Muhammad 'abd al-Kāfīy, wordt met het licht de profeet Mohammed bedoeld. Niettemin twifelen sommige mensen aan de integriteit van deze hoogste profeet. Men schrijft zijn integriteit manco's toe en niet alleen de zijne maar ook die van andere profeten, terwijl zij toch het stralend voorbeeld der schepselen zijn voor God, het beste dat hij geschapen heeft.

In de nu volgende preek laat hij in allerlei toonaarden het bijzondere van de profeet Mohammed uitkomen, dat hem onderscheidt van de andere mensen. Hier volgen enkele citaten:

" ..... Hij is zonder overdrijving de beste der dienaren, hij brengt ons voor God tot volmaaktheid en doet ons de Barmhartige bereiken, hij voelt met ons mee in zijn hart, begunstigt ons met barmhartigheid, overlaadt ons met mildheid, leert ons in deze wereld afstand te doen

van de genoegens van het leven, geeft ons energie, schenkt ons volledige kennis, doet ons de waarheid spreken, doet ons het geloof bewaren en verruimt ons het uitzicht, maakt ons dapper als helden en bevestigt onze overtuiging, versterkt onze kracht op het punt van de waarheid en onderwijst de mensen wat geboden en verboden is."

Imām 'Alī , God moge hem eren, zei van hem :

" Hij was van de mensen de ruimste van hart, het meest betrouwbaar in zijn uitspraken, het tederste van aard en het aangenaamste in de omgang, hij placht tot de mensen te gaan en hen niet te mijden. Hij handelde mild tegenover elk volk dat hij regeerde. Hij was voorzichtig tegenover de mensen en voor hen op zijn hoede ofschoon hij voor niemand van hen noch zijn toorn noch zijn blijdschap verborg. Hij stelde zijn vrienden op de proef en gaf al zijn metgezellen hun deel; geen van zijn metgezellen vond dat er één van hen was die nobeler was dan hij. Wie hem vroeg wat hij nodig had die gaf hij het slechts ....

Zijn ruime geest en zijn nobel karakter stelde zich ruimschoots open voor de mensen. Zo werd hij tot een vader en kregen zij bij hem gelijke rechten. Hij was voortdurend blij, gemakkelijk van aard en had een teder hart. Hij was ruw noch hard. Zijn heer sprak van hem: "*Dankzij barmhartigheid van God zijt gij zacht geweest jegens hen. En zo gij streng en ruw van hart waart geweest, zouden zij uiteengebroken zijn om u heen.*" (soera 3,159)

Mohammed overtreft al zijn tijdgenoten en zijn meest voortreffelijke werk is het doorgeven van de koran. God verbindt de gehoorzaamheid aan de profeet met de gehoorzaamheid aan Hemzelf in het korancitaat:

" Wie de Boodschapper gehoorzaamt, die gehoorzaamt God, en wie zich afwenden, welnu, Wij hebben u niet gezonden als behoeder over hen"

(soera 4,80)

Aan het slot van de preek citeert de schrijver als één van de getuigenissen van een niet-islamiet over Mohammed dat van de Franse "onpartijdige historicus" Lamartine: "Mohammed was een wijs en welsprekend man, een redenaar en een filosoof, een profeet en een wetgever, een dapper strijder, een geweldige denker met juiste ideeën en goede wettelijke regelingen, fundament van een imperialistische geestelijke verenigde kracht. Als wij naar aanzienlijke mensen zouden willen zoeken in wie zich al de uitstekende eigenschappen der mensheid verenigen, dan zouden wij niemand onder ons vinden die gelijk is aan Mohammed, de volmaakte."

BOEKBESPREKING:

MACHMUD M'N BUURMAN, werkboek no.5 van de Evangelische Alliantie (Hoofdstr.55, 3971 KB Driebergen), Uitg. Interlektuur, Postbus 355, 6800 AJ Arnhem, 1982, 80 pag. Prijs f. 4,90

Het boekje Samen Geloven Anders Leven (cf. Begrip nr.61, p.20) geeft in hoofdstuk V drie benaderingen aan die christenen kunnen bezielen in hun relaties met moslims. De eerste benadering (p.40-41) ziet moslims als object van de zendingsopdracht van de Kerk : zij moeten dus worden opgeroepen tot bekering tot het christendom. Deze houding kentekent veel evangelicalen en is ook terug te vinden in Machmud, m'n buurman. Toch zijn evangelicalen en ecumenicalen elkaar recentelijk nader gekomen (cf. Trouw 4.6.83) onder druk van evangelicale zendingstheologen uit de Derde Wereld. Jezus heelde en predikte. Getuigenis en dienstbetoon zijn beide noodzakelijk, maar de evangelicalen leggen sterk de nadruk op de verkondiging, terwijl de ecumenicalen meer de dialoogvorm hanteren.

Dat de bijbel de belangrijkste richtsnoer is bij de bekeringsopdracht die de Evangelische Alliantie tracht uit te voeren onder moslims, blijkt uit het voorwoord: " Het (boekje) wil christenen ... inzicht geven in de vraag hoe we aan hen(moslims) het evangelie duidelijk kunnen maken". Het strekt echter tot eer van de schrijvers dat hun zendingsijver hen niet heeft verleid om de islam in een slecht daglicht te stellen. Het A.B.C. van de islam (hoofdstuk 2) is een heldere korte samenvatting van deze godsdienst en levenswijze. De achtergrondinformatie over Turkije en Marokko is erg summier (hfd.4). De vrouw in de islam(hfd.5), vooral in koran en hadith, wordt sterk negatief gezien vanuit een westerse bril. Hier ontbreekt een serieuze anthropologische analyse. Hfd. 6 geeft een opsomming van de maatschappelijke problemen van de "gastarbeiders". (Sinds wanneer laatmen gasten arbeiden ? Als men 10 jaar hier is, is men dan nog gast ?) Terecht worden ook hier de problemen van de tweede generatie aangestipt. Dan volgen in hfd. 7 praktische aanwijzingen hoe men het eerste contact met moslims kan leggen en rekening moet houden met cultuurverschillen. Zo staan er bijv. enkele praktische tips voor visites. In hfd.8 komt de noodzaak van evangelisatie onder moslims ter sprake evenals de relatie tussen woord en daad, dialoog en getuigenis, de moslimse argumenten tegen de christelijke leer. Jammer dat er niets staat over de christelijke argumenten of vooroordelen tegen de islam. Het gesprek over het geloof moet plaats vinden "in een sfeer van vriendschap en wederzijds vertrouwen".(p.61). Wordt dit vertrouwen niet geschaad, als in hfd.9 praktische suggesties en me-

thodes worden aangedragen voor de georganiseerde evangelisatie die het respect voor de andersgelovige (p.43,52) lijken tegen te spreken? Is er nog sprake van respect als men christelijke lektuur opdringt door deur-aan-deur verkoop (p.66)? "Als men niet probeert om iemand van religie te doen veranderen" (p.61) hoe kan men dan koffiebar en kinderwerk misbruiken om de jeugd te beïnvloeden? Hoe durft men van ziekenbezoek een tactiek te maken om zijn geloof op te dringen? Het zijn deze vormen van uitbuiting van bepaalde delicate situaties die moslims en christenen samen hebben gehekelde in Colombo (cf. Begrip nr. 63 p.4-7). Waar de andersgelovige in een minderheidssituatie verkeert, kan zendingsijver snel ontaarden in machtsmisbruik.

Als men de vrouw niet wil vervreemden van haar gezin (p.42), hoe kan men dan wel het hele gezin willen vervreemden van eigen familie, land en cultuur? Deze zelfde tegenstrijdigheid vindt men ook in de bibliografie, waar auteurs als Kohlbrugge en Miller staan naast Wessels, Slomp e.a.

Nog enkele storende details:

p.13: islām betekent niet "gehoorzaamheid,vrede" maar "overgave" (salām=vrede)

p.20: Mawlidu n-Nabī i.p.v. Mabi

p.27: een moslim gelooft niet in de H.Geest, wel in de engel Gabriël.

p.30: Turks heeft niets te maken met "normaal Arabisch"

p.33: de bevolking van Marokko bedroeg eind 1982 reeds 22 miljoen (i.p.v.18)

p.37: "Interesse van berbers voor het christendom" moet zijn "interesse van het christendom voor berbers".

Wat mij persoonlijk erg shockeert is de foto op de vóórpagina: een gapende buitenlander zonder tanden. Hopelijk is deze foto niet genomen op een evangelisatieavond !

P.Reesink

KORTE BERICHTEN:

1. Op 28 mei werd in Rotterdam het islam-symposium besloten met een bijeenkomst waarin 80 vertegenwoordigers van alle moslimorganisaties in Nederland de Minister President en het Parlement hebben meegedeeld dat zij volledig achter de aanbevelingen staan van het rapport Waardenburg (cf.Begrip, nr.63 p.26) staan vooral waar het gaat over het voortzetten van subsidies m.b.t. moskeeën na 31.12.83.

2. DOKUMENTATIE ANDERS GELOVEN SAMEN LEVEN, THEMA NR.52, Uitg. Stuurgroep Informatie van de I.W.B.A.,Rotterdam, 72p.

Besteladres: Postbus 202, 3830 AE Leusden. Prijs f. 5,50 excl. porto
f. 8,- incl. porto

Dit is een verzameling artikelen uit de Nederlandse kerkelijke en seculiere pers rondom de onderwerpen slechts aangestipt in de uitgave van de Raad van Kerken "Anders Geloven Samen Leven" (de Horstink)

3. BIBLIOGRAFISCHE VERKENNINGEN, 4 ISLAM, Uitg.N.B.L.C., Den Haag, 1983, 59 pag. Prijs f. 25,-

Een orientatie in voornamelijk Nederlandstalige literatuur, gerangschikt als volgt: de wereld van de islam, ontstaan en verbreiding, de islamitische gemeenschap, mystiek, geografische indeling, verhouding tussen islam, jodendom, christendom.

"HET BESTE UIT BEGRIP" 159 blz. Prijs: f.15,- incl. porto

Een bloemlezing uit vijf jaargangen van het tijdschrift BEGRIP, als bijdrage tot een betere verstandhouding tussen christenen en moslims. De bijdragen beogen vooral achtergrondinformatie over de islamitische leef- en denkwereld voor belangstellenden uit het onderwijs, de gezondheidszorg, de kinderscherming enz.

Te bestellen: Giro 4300211 t.n.v. Cura Migratorum-Begrip
Luybenstraat 17, 5211 BR 's Hertogenbosch

Sinds de uitgave van HET BESTE UIT BEGRIP verschenen de volgende nummers:

56. Islam en democratie.
57. Secten in de Islam.
58. De Islam in het Europese deel van de Sovjet-Unie.
59. Christelijk-Islamitische ontmoeting.
60. Ritueel slachten.
61. De Kerkelijke Opdracht tegenover Moslim-immigranten.
62. Relaties Moslims - Christenen in het licht van Bijbel en Koran.
63. Colombo 1982; Doorbraak in dialoog met Moslims.
64. Reacties van de Islam op de modernisering van het midden oosten.
65. De preek in de moskee.

REDACTIE VAN BEGRIP:

P.Reesink : relatieopbouw moslims-christenen, in dienst van Cura Migratorum.
Eindredacteur. Luybenstraat 17; 5211 BR, Den Bosch. 073-145159.

Drs.J.Slomp : predikant in algemene dienst van de gereformeerde kerken in Nederland om voorlichting te geven over de ontmoeting met moslims in onze samenleving. Dienstencentrum, P.B.203, 3830 EA Leusden.

J.Rijk : Secretaris van het R.K.Vreemdelingenpastoraat. Luybenstraat 17, 5211 BR, Den Bosch.

P.Backx : Pastor, Effenseweg 1, 4838 BA Breda. Tel.: 076 - 132825.

Buitenlandse correspondenten: Gerda Versteegden-Rouached, Comité Culturel, Mahdia, Tunesië. Herman Obdeyn, Rabat, Marokko.

Abonnementen en administratie: Br.A.de Laat, Luybenstraat 17, Den Bosch.